

УДК 728.6

Н. О. Хілько

ЧНУ, асистент кафедри будівництва та архітектури

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА, ВИХОВНА І ТУРИСТИЧНА ФУНКЦІЯ ІСТОРИЧНОГО АРЕАЛУ ЧЕРНІВЦІВ НА ПРИКЛАДІ САДИБНОГО ЖИТЛА (2-ої половини 19 - початку 20 ст.)

Анотація: у статті розглядаються передумови дослідження основних принципів типологічного аналізу садибного житла 2-ої половини 19 – початку 20 ст. міста Чернівці та пошук пропозицій щодо стратегічних кроків збереження історичного ареалу та успішного розвитку міста.

Ключові слова: історично-архітектурна спадщина, архітектурне середовище міста, типологічний аналіз, проблемні аспекти.

Постановка проблеми. Актуальність статті обумовлена дослідженнями передумов типологічного аналізу щодо історично-архітектурної спадщини Чернівців, зокрема будівництва садибного житла.

Варто виокремити цілий ряд питань, які потребують нагального дослідження і вирішення, а саме:

- етапи, принципи і характеристики містобудівного розвитку Чернівців та роль садибного житла в другій половині 19 - початку 20 століть;
- типологічні, композиційні, архітектурно-планувальні і стилістичні ознаки садибного житла міста зазначеного вище періоду;
- аналіз архітектурно-просторових та композиційних рішень садибного житла Чернівців в радянський та пострадянський період;
- висвітлення принципів індивідуального будівництва архітектури в сучасному проектуванні та забудові Чернівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що досліджуючи садибне житло другої половини 19 – початку 20 століть, та вивчаючи вплив його на історичний ареал міста Чернівці, ми примножуємо історико-культурну, виховну і туристичну функцію міста.

Сучасні дослідники житла, наприклад, Л.Г.Бачинська [2] у монографії «Архітектура житла» розглянула важливі аспекти теорії та практики структуроутворення, які необхідно застосувати при подальших дослідженнях Чернівецьких садиб. Проблеми міського малоповерхового житла розкрито в наукових працях: доктора архітектури В.Ніколаєнко [5], який виокремив різновиди індивідуального житлового утворення; дослідник Н.Шило [6] визначила типи малоповерхових будинків з експлуатаційними показниками та ін.

Історико-містобудівні дослідження Чернівців провели та висвітили Вечерський В.В., Скібіцька Т.В. та Сердюк О.М у виданні, присвяченому 600-річчю першої згадки про місто Чернівці в історичних джерелах [4]. Біленкова С.В. [3] дослідила стилістичну особливість архітектури міста Чернівці 19 – першої половини 20 століть та процес стильової еволюції. Під час пошуків також використовувались матеріали Чернівецького обласного державного архіву, наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича, натурні дослідження будинків і споруд міста Чернівці.

Постановка завдання. У цій розвідці поставлено за мету *розкрити питання про вплив садибного житла другої половини 19 - початку 20 ст. на історико-культурну, виховну і туристичну функцію історичного ареалу міста Чернівці.*

Виклад основного матеріалу: Австрійський період формування містобудівної композиції Чернівців був зумовлений великою різноманітністю та специфічними особливостями розташування садибного житла. Процес зведення житлових будівель залежав від різних чинників, а саме: природничо-географічних умов, політичних, історичних та соціально-економічних чинників.

На всіх етапах розвитку міста будівництво садибного житла було обумовлено національними, релігійними та естетичними міркуваннями жителів. Важливим чинником були і межі земельних ділянок, орієнтація будівель за сторонами світу, національні традиції при вирішенні функціонально-просторового та архітектурно-композиційного вирішення будівель. Будівництво садибного житла в місті характеризується розташуванням по відношенню до основних магістральних вулиць, ринкових площ. Вивчаючи архітектуру Чернівці можна виділити такі основні її типи:

- садибні будинки, які розташовані на головних вулицях, що в свою чергу сприяло розвитку інфраструктури міста (магазини, майстерні, мініготелі, заклади харчування, та ін.);
- садибні будинки, які розташовані навколо ринкових площ;
- садибні будинки, що розташовані на окраїнах міста; таке садибне житло формувало квартали, які були відокремлені від центру міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що архітектура садибних будинків міста Чернівці відіграє найважливішу роль у формуванні неповторного архітектурного середовища міста. Пошуки особливостей формування та розвитку архітектури садибних будинків набули сьогодні важливого наукового і практичного значення. Це пов'язано не лише із проблемою збереження історичної спадщини, але і з необхідністю набуття позитивного досвіду для сучасної будівельної практики. Комплексна

реставрація проводилася здебільшого в будівлях, які виконують громадську функцію. Швидкість занепаду садибних будинків перевищує швидкість проведення реставраційних і ремонтних робіт. Незважаючи на культурну цінність, оздоба фасадів руйнується, і як тільки з'являється небезпека, що елементи можуть впасти, їх демонтують. При цьому частина оздоби руйнується і втрачається назавжди, негативно впливаючи на гармонійний вигляд історичної частини міста Чернівці.

Цією розвідкою передбачено провести типологічний аналіз та сформулювати пропозиції щодо збереження з адаптацією до сучасних потреб житлової функції будівель в центральній частині міста, особливо у зв'язку з прогресуючою тенденцією до витіснення житлової функції іншими. Після просторової та галузевої класифікації садиб потрібно оцінити їх за важливістю, а також визначити загальні цілі розвитку історичної частини міста.

Комплекси садибної забудови мають велике містобудівне та архітектурно-планувальне значення для подальшого архітектурного розвитку Чернівців. У містобудівельному аспекті розроблені засади формування районів садибного житла, які формують вуличну мережу та композицію забудови з індивідуальними художніми образами кожного архітектурного об'єкту. На основі методу порівняльного аналізу планується визначення стану збереження садибних будинків другої половини 19 - початку 20 ст., за розробленими критеріями, що наведені у таблиці.

Типологічні характеристики садибних будинків м. Чернівці			
Критерії	Малогабаритні будівлі (до 100 м ²)	Середньогабаритні будівлі (до 200 м ²)	Великогабаритні будівлі (від 200 м ²)
Відповідність первинному плануванню	- Первинне планування - Частково змінене - Значно змінене	- Первинне планування - Частково змінене - Значно змінене	- Первинне планування - Частково змінене - Значно змінене
ТЕПи	Діапазон загальної/житлової площі (K1≈0,61)	Діапазон загальної/житлової площі (K1≈0,61)	Діапазон загальної/житлової площі (K1≈0,61)
Відповідність колористичному зовнішньому вигляду, заміна віконних, дверних прорізів	- Первинний вигляд - Частково змінений - Повністю змінений	- Первинний вигляд - Частково змінений - Повністю змінений	- Первинний вигляд - Частково змінений - Повністю змінений

Будівельні матеріали	- Традиційні - Частково оновлені - Новітні	- Традиційні - Частково оновлені - Новітні	- Традиційні - Частково оновлені - Новітні
Поверховість, перелік приміщень	1 поверх + мансарда + підвал	1,2 поверхи + мансарда + підвал	2,3 поверхи + мансарда + підвал
Функція	- Збережена - Частково змінена - Повністю змінена	- Збережена - Частково змінена - Повністю змінена	- Збережена - Частково змінена - Повністю змінена
Аналіз сімейної структури	- Проживання одного покоління з дітьми (без дітей) - Проживання одночасно двох поколінь - Проживання одночасно трьох поколінь - Утримання домашніх тварин	- Проживання одного покоління з дітьми (без дітей) - Проживання одночасно двох поколінь - Проживання одночасно трьох поколінь - Утримання домашніх тварин	- Проживання одного покоління з дітьми (без дітей) - Проживання одночасно двох поколінь - Проживання одночасно трьох поколінь - Утримання домашніх тварин

Оцінювання досліджуваних садиб відбуватиметься з чотирьох позицій та зазначатиметься відповідним кольором:

- голубий - відмінне збереження;
- фіолетовий - добре збереження;
- зелений - задовільне збереження;
- червоний - аварійне збереження.

На державному обліку в межах території міста сьогодні знаходиться 733 пам'ятки культурної спадщини. Зокрема, 537 пам'яток архітектури, у тому числі 20 пам'яток архітектури національного значення, 168 пам'яток історії, у т.ч. 3 – національного значення; 8 пам'яток археології, у т.ч. 1 – національного значення, 10 пам'яток монументального мистецтва; 9 пам'яток садово-паркового мистецтва; 1 комплекс історико-культурного заповідника [1].

Поруч з важливими позитивним історико-культурним надбаннями є багато проблемних аспектів, що витікають з наступних фактів:

- впродовж десятиріч не проводилися реставраційні та ремонтні роботи садибного житла, що формують вигляд міста і відповідно перебувають у поганому стані. Або навпаки, через неправильний ремонт або застосування

несумісних з пам'ятками архітектури будівельних матеріалів перебувають під загрозою;

- відсутність ремонтних робіт та інвестицій призвели до того, що технічна інфраструктура значною мірою потребує модернізації (проблеми є у системі електро-, водопостачання та каналізації);

- багато власників помешкань замінили оригінальні дерев'яні вікна на пластикові, які не відповідають за кольором, структурним поділом, матеріалом історичним вікнам.

Аналізуючи вплив садибного житла другої половини 19 початку 20 ст. на історико-культурну, виховну і туристичну функцію історичного ареалу міста Чернівці з'ясувалось, що архітектура досліджуваних об'єктів є головною у формоутворенні міської «тканини» та визначає сучасний вигляд міста. В Чернівцях, завдяки садибним будинкам, закладено розпланувальну основу міста з парцеляцією кварталів. Нами встановлено, що садибна забудова є одним з основних містоутворюючих елементів, які створюють образ міського ансамблю.

Відповідно, досліджуючи окремі осередки культурної спадщини, тобто садиби, нам стане зрозумілішим формування характеру середовища неповторного міста Чернівці, а практична концепція досліджуваних об'єктів матиме пріоритет не тільки в історичному сенсі, а й в туристичному та економічному.

Висновки та перспективи подальшого дослідження:

Завдяки формуванню стратегічного характеру даної пошуково-дослідницької роботи, створюються якнайкращі передумови для успішного розвитку Чернівців, як привабливого центру економіки та туризму, а також для збереження його архітектурної спадщини та модернізації інфраструктурних мереж. А садибна забудова міста Чернівці стане частиною презентації мешканцям і туристам як добре збереженого, сучасно організованого і доброзичливого міста. Адже в другій половині 19 - початку 20 ст. в місті були збудовані комплекси садибного житла, які являють собою довершені містобудівні утворення. Необхідним є дослідження щодо сучасного використання садиби – з першочерговим призначенням для проживання однієї родини, певним плануванням, присадибною ділянкою та особливим архітектурним виглядом відповідної епохи - та розроблення пропозицій для проведення реконструктивних та реставраційних робіт з метою збереження характерного масштабу забудови, її стильових характеристик, первісних колористичних вирішень, функціонального призначення.

Перспективою подальших розвідок є *дослідження історичної спадщини садибного житла міста Чернівці та пошук шляхів перетворення історичного садибного житла відповідно до сучасних потреб.*

Список використаних джерел:

1. <http://uk.wikipedia.org>. Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації (Чернівецька область).
2. Бачинська Л.Г. Архітектура житла: Проблеми території та практики структуроутворення. – К.: Грамота, 2004. – 408 с.: іл.
3. Биленкова С. Архитектура Черновиц XIX - первой половины XX века: Исследование стилистических особенностей архитектуры города и процесса её стилевой эволюции. - С-Пб., 2004. С.315.
4. Вечерський В.В., Скібіцька Т.В. та Сердюк О.М. Історико-містобудівні дослідження Чернівців за ред. Вечерського В. В.; відп. за вип. Сердюк О. М. – К.: Фенікс, 2008. – 106 с; 58 іл.
5. Ніколаєнко В.А. Типологічні та методологічні проблеми формування індивідуальної малоповерхової житлової забудови в Україні : Автореф. дис... д-ра архітектури: 18.00.01 / Ніколаєнко В.А. ; Харківський держ. технічний ун-т будівництва та архітектури. - Х., 1999. - 35 с.
6. Шило Н.М. Принципи формування функціонально-планувальної структури міського малоповерхового житла: Автореф. дис... канд. архітектури: 18.00.02 / Шило Наталія Миколаївна ; Київський держ. технічний ун-т будівництва і архітектури. - К., 1997. - 20 с.

Аннотація

В статтю ставим цель раскрыть вопрос о влиянии усадебного жилья второй половины 19 - начала 20 вв. на историко-культурную, воспитательную и туристическую функцию исторического ареала города Черновцы.

The summary

In the article puts goal solved question at Effect usadebnoho housing second half the 19 - beginning of 20 centuries. on historical and kulturnuyu, vospytatelnuyu and turystycheskuyu functions historically habitats city Chernovtsy.